

For relaxing times... Suntory time.

Olösliga dilemman?

- Förlorar man något när man översätter?
- Vinner man något?
- Kan allt översättas?
- Kan något översättas?
- Kan det märkas att en text är en översättning?
- Bör det märkas?
- Ska texten gå målspråkläsaren till mötes?
- Ska läsaren gå originaltexten till mötes?

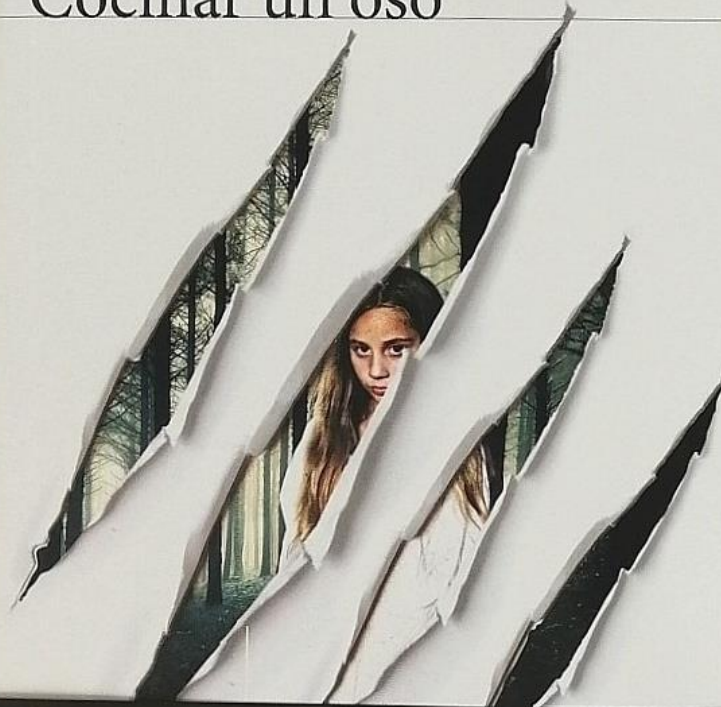

 Seix Barral

Mikael Niemi

Cocinar un oso

**FASCINANTE COMO
EL NOMBRE DE LA ROSA**

«Todo un ejemplo
de estilo», *Fyens
Stiftstidende.*

«Imposible soltarla»,
Svenske Stemmer.

«Cautivadora y
deslumbrante»,
Weekendavisen.

«Hermosa y brutal»,
Politiken.

Mikael Niemi
*Un rock'n'roll
en el Ártico*

DESTINO

KULTUREN FRÅN PAJALA → MADRID

- Religion
- Mat och dryck
- Tid och rum
- Tystnaden och ljuden
- Ljus och mörker
- Naturen – rural och urbant
- Årstiderna – själens landskap

GEOGRAFIN

- Skogen och sjöarna
- Myrarna – starrmyr, blötmyr...
- Landskapet och växterna
- Snö

SPRÅKET

Betydelsetunga substantiv

Syntaxen

Adverben och partiklarna

Onomatopoetiska verb

Kroppspråket

Rytm och ton och rim – ordens musik

DANSBANESLAGSMÅL

KNUTTIMRING

VÄCKELSERÖRELSE

PLOGVALL

TJÄRBRÄNNING

TRÖSTSUPA

“There is no language without culture. And our culture is expressed through language”

Steven Pinker

ATT ÖVERSÄTTA KULTUR

BÖR MAN...

1. ÖVERFÖRA ?
2. FÖRKLARA ?
3. HITTA EN MOTSVARIGHET ?
4. ANPASSA HELT ?
5. KOMPLETTERA?
6. ELIMINERA?
7. FOTNOT?

Exempel: De spelar kubb

ÖVERFÖRA ?

They're playing *kubb*.

FÖRKLARA ?

They're playing a lawn-game in the garden throwing batons at wooden blocks trying to knock them over

HITTA EN MOTSVARIGHET ?

They play croquet

ANPASSA HELT ?

They are kicking a football around in the garden

KOMPLETTERA?

They're playing *kubb*, you know that lawn-game that..

ELIMINERA

They're out playing some game in the garden

FOTNOT

They're playing *kubb**

Mat

Måltiden började med hårdbrödmackor och lax.

Varenda en av karlarna **vände på brödet så hålen kom nedåt innan de började bre**. Man skulle spara smör som de fattiga föräldrarna lärt dem.

Sedan kom köttsoppsgrytan på bordet, ångande som om den brann med möra renköttbitar som smekte gommen, gyllene rovor, kryddsöta morötter och smörgul mandelpotatis i tärningar i en mustig buljong som smakade svett och skogsmarker där fettet låg smält i cirklar på ytan **som vakringar i selet från harrar en andlös sommarnatt.**

Han lyfte locket med ett av sina sällsynta flin, fylld av förväntan. Därinne låg en hårig matta av mögel. Med sina snusbruna fingrar lyfte han undan den och blottade en fet, gulstrimmig sörja. / . . . / De kallade det *piimää*, **alltså fil**. Men detta var något helt annat än **färskfilen** i prästgården, jag hade aldrig smakat något så jävligt. Det var unket och fränt, genom månaderna i slätterladan hade massan jäst och ruttnat intill döden och sedan återuppstått och börjat jäsa igen. Till sist blev allt så surt att gifterna liksom tog ut varandra och kvarlämnade en intensiv smak av kyrkogård.

Kaffe

Porslinskoppar skramlades ut i mängder och kaffe hälldes sotsvart ur mäktiga **kokpannor** som var och en kunnat utspisa ett större **bönemöte**. Gyllene **kaffeostar stora som vinterdäck** rullades ut över bordet, samtidigt med den yppersta finessen i allt detta gottesöta, ett brunhårt stycke torkat renkött.

Sedan serverade hon i porslinskopparna som togs fram för de käraste gästerna. Även jag fick en slurk i min **träkäsa** / . . . / Drycken var svart, nästan oljig. Smaken fick mig att tänka på **tjärstubbe, tung och bränd**, samtidigt som doften påminde om skvattram.

– Kaffe, suckade Erkki Antti njutningsfullt. Herren vare lov

Religion

För en Laestadian räcker det inte med att tro. Det handlar inte enbart om att vara döpt eller läpparnas bekännelse eller att betala kyrkoskatt. Tron måste vara levande. En gammal laestadianpredikant fick en gång frågan hur han skulle vilja beskriva denna levande tro. Han funderade länge, och svarade sedan eftertänksamt att det var som att **vandra i en livslång uppförsbacke.**

Geografin

Snöklimpar som målstolpar, **plogvallarna** som sarg, **left- eller rajtklubbor** som man köpt på järnhandeln...

Och man **sparkar mellan plogvallarna, och medarna** går lite trögt i den färska snön

Ändå kastade vi bara **löskramade lyror** som sällan träffade, mjuka snöblaffor som singlar ner som lovikkavantar.

– Vad finns det däråt? I den riktningen?

– Blötmyrar, sa jag. Sly och gungflyn.

Marken blev alltmer vattensjuk, och snart glesnade granskogen och övergick i en **starmyr**. Här fanns tydliga tecken från nyligen utförd myrslåtter, stråna var avhuggna där lien gått fram. Ute på en **myrholme** stod den gistna höladan. Prosten plaskade ut i blötan och jag följde honom. Utan några **myrskidor** sjönk vi ända till knäna och kände **flarkarna** gunga obehagligt som om de när som helst kunde brista och sluka oss.

Onomatopoetiska verb

Just då händer det. Två korta **knäppningar**. Och sedan **knäcks** ytan, en **brakande** spricka i den vita tyngden. Ett svart forsande. **Dån**, nya sprickor, långa **krasande** yxhugg över ismassan. Bågnande valv som splittras. Och allt blir rörelse, allt börjar röra sig / . . . / Jättelika flak skjuts över varandra som kontinentalplattor, **bräcks, råmar och tjuter. Dundrar** med pannan före i bropelarna, mals till **klirrande** ispipor. Ljud man aldrig annars hör, det **brakar och smäller, knakar, sjuder, frasar, klingar, knarrar**, det omger en som musik.

Musiken och lyriken i språket

Han lyfte locket med ett av **sina sällsynta flin, fylld av förväntan**. Därinne låg en hårig matta av mögel. Med **sina snusbruna fingrar** lyfte han undan den och blottade en fet, **gulstrimmig sörja** / . . . / Men det konstiga var att man vande sig. Redan andra dagen gick det lättare. Och den tredje dagen när tunnan åter knackades upp kände jag munnen fyllas av saliv när stanken nådde min näsa, och då insåg jag att jag var besegrad. Darrande räckte jag fram min kåsa och fick den tillbaka bräddfull av geggan, och när jag nu lät den fylla min gom **växte en sång därinne, en dikt**, en känsla av att hela huvudet ruttnade och att jag genast ville ha mer.

Så lastade hon heta grå paltar på faten, travade upp bitar av fräsande stekfläsk och hällde syrliga kalla vattenlingon från tunnan i jordkällaren till ett rött diadem. Sist av allt öste hon stekflott över paltskallarna som om hon döpte dem / . . . / Till och med **tänderna jublade** när de sjönk in i palten, de gladdes ända ner i tandköttet. Tuggytorna njöt av paltens mjälla motstånd, palthettan for in i emaljen och gjorde tungan till en himmelsk säng. Strax följde fläsket med **hejdlösa trumpetstöt**ar och så lingonens små rubiner som sprack i **syrliga trumvirvlar**. Så här var det att äta sig lycklig. (*Sten i siden*)

Han grävde en stund i sin kont och drog fram en mörknad spånask. Så stack han ner handen och for runt. När han drog upp den såg jag att tummen var alldeles gul. / . . . / Lugnt förde han tummen mot mina hopknipna läppar och duttade till. Jag kände hur kladdigt det blev och slickade reflexmässigt av mig. Något tändes i mig.

Gommen började sjunga. Han väntade tills jag gapade igen. Den här gången sög jag loss klicken. En solig hänförelse fyllde munhålan. Jag smackade och kände klicken smälta, fylla gommen med sin gula färg.

Sedan kom köttsoppsgrytan på bordet, ångande som om den brann **med mörra renköttbitar som smekte gommen**, gyllene rovor, **kryddsöta morötter och smörgul** mandelpotatis i tärningar i en **mustig buljong som smakade svett och skogsmarker** där fettet låg **smält i cirklar** på ytan som vakringar i selet från harrar en andlös sommarnatt.

Medan de **satte sig och samtalade steg en söt och sällsamt kryddig doft ifrån kärlet som Brita Kajsa värmdde över spisglöden.** Med kraftiga tag malde hon det rostade innehållet och slog sedan över i en kastrull med vatten och lät det koka.

/ . . . / Drycken var svart, nästan oljig. Smaken fick mig att tänka på tjärstubbe, tung och bränd, samtidigt som doften påminde om skvattram.

– Kaffe, suckade Erkki Antti njutningsfullt. Herren vare lov!

(Koka björn)

MAT & RELIGION En trosbekännelse?

Palten började, och palten satte punkt. Att äta palt var som att födas och dö, det var fullkomligheten, där fanns allt som behövdes för en människokropp. Och när palten var slut sa den aldrig amen. När den var uppäten hade man själv försvunnit. Man blev tvungen att lägga sig ner och vänta på att kroppen skulle dö och återuppstå. När man blundade gick ögonen inte längre att öppna. Inget annat fanns där längre, utom palten.

ÄR ÖVERSÄTTNING KNAPSU?

I början diskuterade jag ofta med Niila om vårt rockspelande kunde anses som knapsu. Ordet är tornedalsfinskt och betyder kärringaktigt, alltså något som bara kvinnor håller på med. Man kan säga att mansrollen i Tornedalen går ut på en enda sak. Att inte vara knapsu. / .
.. /

Vissa sysslor är i grunden knapsu och ska alltså undvikas av män. Dit hör gardinbyte, stickning, mattvävning, handmjölkning, blomvattning och liknande. Andra sysslor är lika definitivt manliga såsom trädfällning, älgjakt, knuttimring, flottning och dansbaneslagsmål. Sedan gammalt har världen varit tudelad, alla har vetat vad som gällt. Men så kom välfärden...

ÄR ÖVERSÄTTNING KNAPSU?

För att kunna ett språk måste
man kunna minst två